

KELTAINEN KIRJASTO

ÉDOUARD LOUIS MONIQUE PAKENEE

KELTAINEN KIRJASTO

ÉDOUARD LOUIS:

Ei enää Eddy (2014, suom. 2019)

Väkivallan historia (2016, suom. 2020)

Kuka tappoi isäni (2018, suom. 2022)

Naisen taistelut ja muodonmuutokset (2021, suom. 2022)

Muutos: metodi (2021, suom. 2023)

Monique pakenee (2024, suom. 2025)

ÉDOUARD LOUIS

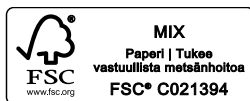
Monique pakenee

Suomentanut

LOTTA TOIVANEN

TAMMI
HELSINKI

Sivun 43 sitaatin Jamaica Kincaidin teoksesta *My Brother* ja sivun 51 sitaatin Georg Simmelin teoksesta *Der Arme* on suomentanut Lotta Toivanen niiden ranskannoksista.

Sivun 61 sitaatti Virginia Woolfin teoksesta *Oma huone* on mukailtu Kirsti Simonsuuren suomennoksesta.

Ensimmäinen painos

Ranskankielinen alkuteos *Monique s'évade* ilmestyi Ranskassa 2024.

Copyright © Édouard Louis, avril 2024

All rights reserved

Suomenkielinen laitos © Lotta Toivanen ja Tammi 2025

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä,

Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki.

ISBN 978-952-04-7076-0

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@tammi.fi

"Uusi Elämä, sen minä siis näen."

HÉLÈNE CIXOUS, ÈVE S'ÉVADE

I

HÄN SOITTI illalla yllättäen. Itkien. Minä olin tuolloin 28-vuotias, ja vasta kolmatta, ehkä neljättä kertaa elämässäni kuulin hänen itkevän.

Hän kertoi puhelimesta, että mies, jonka hän oli tavannut erottuaan isästani ja jonka kanssa hän asui työsuhdeasunnossa Pariisin keskustassa, kohteli häntä niin kuin isä oli tehnyt kaksikymmentä vuotta, huonomminkin: ryypäsi, kittasi illan tullen viskiä käytetyistä sinappipurkeista ja juovuspäissään nöyryytti, lateli solvauksia ja haukkui

huoraksi,

lutkaksi,

idiootiksi,

miehen ääni kuului taustalla, kun äiti tuona helmikuun iltana soitti, mies lateli solvauksia äidin puhuessa puhelimesta, minä kuulin kaiken, kuulin miten mies haukkui äitiä huoraksi ja lutkaksi, sanoi, että hänen poikansa – minä – olen surkea homo ja että hänen muut poikansa – veljeni – ovat surkeita luusereita, eikä hän, äiti, mahtanut itselleen mitään, hän ei kyennyt pidättämään itkua, hän sanoi:

Pääsin eroon isästäs, luulin että nyt alkaa uusi elämä, mutta kaikki alkaakin uudestaan, kaikki alkaa taas alusta, nyyhkytysten lomassa hän sai sanotuksi: Miksi elämä on tämmöistä paskaa, miksi mun kohdalle osuu vain sellaisia miehiä, joiden kanssa ei voi olla onnellinen, miksi pitää kärsiä tällä lailla, en ole ansainnut tällaista.

Minuakin alkoi itkettää.

Hänen itkunsa sai minut itkemään.

Tasailin hengitystäni. Istahdin sohvalle ja sanoin: ”Ei hätää, kyllä me jotain keksitään” – tilanteen sanelema fraasi, monet kerrat elokuvissa ja televisiossa kuultu. Kiperissä tilanteissa reaktiomme ovat aina niin ennalta arvattavia.

Mietin kuumeisesti: ”Kuule, nyt tehdään näin. Pakkaat kassiin vähän vaatetta ja lähdet saman tien. Ja menet mun kämpille.”

Äiti voisi mennä turvaan minun kotiini. En halunnut, että hän jäisi kärsimään väkivaltaisen miehen luo, hänen piti lähteä heti. Eräällä ystävälläni oli asunnon avain, hän oli Pariisissa ja hän tulisi avaamaan oven, en tietenkään ollut vielä soittanut hänelle mutta tiesin, että hän suostuisi, tiesin, että hän auttaisi minua – ja äitiä. Selitin hänelle – siis äidille – että olin ulkomailla muutaman viikon työmatkalla ja viipyisin vielä pari viikkoa enkä voisi palata Ranskaan heti, mutta tekisin voitavani sieltä käsin.

Äiti vastasi:

”En jaksakaan lähteä nyt heti. Lähden huomenna.”

Minä olin tiukkana: ties miten tilanne kehittyisi, jos miehen otteet illan mittaan kovenisivat. Mitä jos hän käyttäisi fyysistä väkivaltaa? Yrittäisi lyödä? Kävisi kiinni? Sellaista sattuu, minä sanoin, muistat varmaan sen kerran, kun sisko

tuli kotiin silmä mustana kun mies oli lyönyt, se Loïc, se ihanan komea futispelaaja, muistat varmaan sen kerran, kun veli hakkasi naistaan, kunnes se soitti poliisit paikalle, olen koko ikäni ja varsinkin meidän perheessä katsellut miehiä, jotka hakkaavat naisia, enkä halua, että sinut hakataan, minä sanoin: *En halua että sinut hakataan, sinun pitää lähteä, ihan tosi*, ja suostutellessani äitiä se mies rähisi taustalla: Mitä vittua siinä toljotat, luuletko, että mua pelottaa, kun kantelet pojallesi, saatanan

huora,

lehmä,

luuletko että pelkään mokomaa kloppia, jotain vitun hinttiä,

ja minä vetosin solvauksiin ja sanoin hänelle – siis äidil-
leni: – Näetkö nyt, kuuletko, miten se puhuu, minä kuulen
kaiken, nyt on parasta lähteä, ystäväni Didier tulee aut-
tamaan, kuuntele äiti, pakkaa vähän vaatetta ja ota koira
ja lähde sieltä, lähde äkkiä, mutta hän vastasi väsyneellä
äänellä, ei puhunut vaan huohotti kuin haavoittunut eläin:
*Eijei, en voi lähteä noin vain, pitää ottaa papereita mukaan,
täällä on tärkeitä papereita, otan ne jähka tuo nukahtaa, se
tietää, että olen jumissa, koska kaikki tavarani ovat täällä.*

Anelin häntä: *Unohda ne paperit, me voidaan aina hankkia
uudet, ihan tosi, hankitaan uudet, ilmoitat ne kadonneiksi ja
hankitaan uudet, nyt äkkiä pois sieltä*, sanoin: *Soitit koska sinua
pelottaa, muuten et olisi soittanut, sieltä pitää lähteä nyt heti,
tänä iltana*, mutta aneluni oli turhaa, hän ei muuttaisi miel-
tään, ja huomasin, että inttämiseni muuttui painostavaksi,
ja yhtäkkiä pelästyin, että kärjistäisin tilannetta entisestään,
ja kaduin ja lopetin inttämisen ja maanittelun.

Huokaisin.

”Kestätkö siellä varmasti yön yli?”

Äiti huokaisi. Enää hän ei itkenyt.

”Yksi kurja yö sinne tai tänne. Kohta tuo kuitenkin sammuu ja saan olla rauhassa. Älä huoli, olen tottunut.”

Tiesin, että hän oli tottunut. Olin koko lapsuuteni nähnyt, miten isä humalassa haukkui äitiä

lehmäksi,

läskiksi

ja ihrakasaksi, varsinkin muiden seurassa, koska halusi hauskuuttaa heitä ja nöyryyttää äitiä. Tiesin, että hän oli tottunut, mutta olisin nimenomaan halunnut, ettei hänen enää tarvitsisi sietää sellaista.

Äiti toisti:

”Älä huoli. Kyllä minä selviän. Anteeksi, että soitin.”

Vannotin häntä lupaamaan, että hän lähtisi seuraavana päivänä heti kun pystyisi, ja hän lupasi. Kysyin:

”Haluatko pysyä puhelimessa? Voin pitää linjan auki koko yön, jos haluat.”

Mutta ei äiti halunnut.

”Ei. Jos tuo näkee, että me puhutaan, se hermostuu vaan lisää. Suljen korvani sen sanomisilta, kunnes se on niin kännissä että se sammuu.”

Suljin puhelimen ja tekstasin Didierille. Kun hänen nimensä ilmestyi puhelimenruudulle, vastasin ja selostin äidin tilanteen. Didier sanoi, että voisi mennä seuraavana päivänä mihin aikaan vain, päästää äitini sisälle ja antaa avaimet. Kysyin, voisiko hän nostaa ja lainata vähän käteistä, että äiti voisi käydä kaupassa, ostaa ruokaa ja muita perustarvikkeita, maksaisin takaisin heti Pariisiin palattuani, ja Didier sanoi, että totta kai, totta kai hän lainaisi äidille rahaa.

Panin puhelimen pois, katselin huonetta ympärilläni ja odotin. En tiedä, mitä odotin.

*

Yritin viettää illan niin normaalisti kuin suinkin. En kyennyt. Olin varma, että jotain kamalaa saattaisi tapahtua minä hetkenä hyvänsä. Kirjoitin äidille Whatsappissa: Miten menee? Onko tilanne hallinnassa?

Äiti vastasi: ”Kaikki hyvin. Mene sinä vaan nukkumaan äläkä hätäile.” Kuvittelin äidin kyyhöttämässä olohuoneen nurkassa ja sen ukon karjumassa hänelle. Kuvittelin puhelimen valonhohteen äidin kasvoilla hänen naputellessaan viestiä, iholta heijastuvat vihreät ja violetit välkkeet, jotka vuoroin näyttivät ja vuoroin kadottivat hänet. Muistin lukeneeni historiankirjasta, että jostain oli löytynyt neoliittisen kauden naisten luurankoja, joissa oli miesten väkivallan aiheuttamia murtumia. Äidin kokemaa väkivalta uhosi esihistoriallisten luolien tuoksua, vuosituhansien väkivallan tuoksua.

Tekstasin vielä: Nukkuuko se jo? Odotin äidin vastausta. Nousin jalkeille, kiersin kehää.

Ylireagoinko? Liioittelinko? Vai oliko äiti kokenut niin paljon vastaavia tilanteita, että hän oli sopeutunut niihin minua paremmin, vaikka hän oli se, jota pahoinpideltiin ja haukuttiin, enkä suinkaan minä?

Vähättelikö hän tilanteen vakavuutta?

Luultavasti.

Muistin, että kun olin teini-ikäinen, sisareni oli eräänä iltana tullut kotiin silmä mustana, ja muistin hänen valheensa, johon kukaan ei uskonut: *Kolautin taas pääni, olen niin tohelo.*

Muistin isän kertomukset omasta isästään – isoisästäni – joka humalassa viskoi tuoleja vaimonsa niskaan, mutta niitä tarinoita hän – isoäitini – ei koskaan kertonut.

Jättikö äitinikin jotain kertomatta?

Vihdoin äidiltä tuli viesti: Nyt se nukkuu. Huomenna lähden, minä lupaan. Mene sinä nukkumaan.

Koetin uskoa häntä; otin unilääkkeen, menin makuulle ja jätin puhelimeen äänet päälle. Halusin havahtua heti, jos hän soittaisi uudelleen. Pelkäsin pahinta, toivoin ihmettä.

*

Seuraava päivä. Äiti oli odottanut kunnes heräisin, ja kun viestisovellus näytti että olin paikalla, hän kirjoitti: ”Olen valmis.”

Minä jupisin: ”Mikset kertonut jo aiemmin, jos kerran olit hereillä?” Hän vastasi: ”Halusin että saisit levätä.”

Koko yön olin pelännyt, että hän luopuisi suunnitelmas-
taan. Olin nähnyt painajaista, jossa hän soitti ja ilmoitti tulleensa toisiin ajatuksiin ja jäävänsä. Kerroin painajaisesta, mutta hän oli päätöksensä tehnyt.

”Se on loppu nyt. Minun varpailleni ei enää astuta, lähden lopullisesti.”

Hänen miehensä nukkui yhä, oli hyvä hetki lähteä. Äiti oli penkonut lipastonlaatikoita ja kaivanut esiin tärkeät paperinsa: syntymätodistuksen, sosiaaliturvadokumentit, lääkemääräykset. Henkilötodistuksen. Hän oli pakannut pieneen laukkuun T-paitoja, sukkia ja vaihtohousut. Kun olimme edellispäivänä puhuneet lähtemisestä ja paosta, olin neuvonut häntä ottamaan niin vähän tavaraa kuin suinkin, ettei hän rasittaisi itseään ja selkäänsä.

ÉDOUARD LOUIS (s. 1992 Hallencourtissa) kirjoitti esikoisteoksensa *Ei enää Eddy* vain 21-vuotiaana. Kirjasta tuli arvostelumenestys, jota myytiin yli 300 000 kappaletta ja joka herätti kiivasta poliittista keskustelua. Louis on opiskellut sosiologiaa Pariisissa, ja häntä on kutsuttu yhdeksi sukupolvensa tärkeimmistä kirjallisista äänistä.

Ranskalaisen kirjailijatähden terävä ja kiihkeä romaani on suoraa jatkoa *Naisen taistelut ja muodonmuutokset* -teoksen teemalle, naisten ja äitien vapautumiselle miehisen väkivallan kehästä. Mutta tätä kirjaa ei Louis'n ikinä pitänyt joutua kirjoittamaan.

”Riipaiseva romaani, joka nostaa esiin yhteiskunnan ristiriitaisuuksia ja puhuu rahasta tabuja kiertelemättä.”

L'ÉCHO

”Monique on pako, Monique on taistelu – ja Monique on puu, jolta ei näe metsää. Moniquen olan takana vapautusta odottaa tuhat äitiä.”

FNAC

Päällys: Perttu Lämsä

